

E községről csak a XV. század végétől kezdve vannak adataink. Az egyik első ismert említése 1493. júliusából származik. Ekkor kelt Báthori István comes országbírónak a váci káptalan részére szóló parancsa, mely szerint Legend-i Bertalan zálog címén beiktatni kéri magát egregius Zob-i Mihály Keukenyes-i, Zyrak-i és Detrefalva-i porcióinak felébe, valamint néhai Romhan-i György fiainak: Pálnak és Györgynek Echet egész birtokába. A váci káptalan jelentette, hogy július 20-án, a fenti országbírói meghagyás alapján a birtokba iktatást az egybehívott szomszédok és határirtokosok, valamint a jobbágyok színe előtt végrehajtotta, s azt senki nem ellenezte.

A Romhányi család Nógrád vármegye kihalt oszregi családjá, mely hajdan többek közt a szomszédos (Nagy) Romhány helységet birtokolta.

A budai szandzsák 1559. évi összeírásából már részletesebb leírását ismerjük. Az ekkor már viszonylag népes, Ecsed néven szereplő falu éves jövedelme 1823 akcse volt, birtokosa Gazanfer tímár. Az összeírásban az alábbi családnevekkel találkozunk: Tompa, Nagy, Pintér, Goma, Harpás, Hármos, Bernát, Kaszás, Gergel, Szabó, Kis, Veres, Bagadal, Surán és Tód. A

dzsizje-adót fizetők száma 8. Az elozo összeírásakor 44 családfot írtak össze. Ebbol 22 meghalt, s csak 22 van jelen. Az újonnan összeírtak száma 10. A népes családok esetében az is feljegyzésre került, hogy ki kinek a fia, testvére, nos-e, vagy notlen, akiket pedig nem találtak meg, azok mellé a meghalt, vagy megszökött megjegyzést tettek. A megszököttek esetében olykor az is tudható, hogy hová távozott. A kisecsetiek közül a nos Pintér György és a szintén házas Nagy Mihály is Gyöngyösre szökött, Tompa Anbrus fia, Kelemen pedig Vácra ment. A testvére, István viszont helyben maradt és „műszellem” lett. Ezzel a megjegyzéssel illették azokat, akik annak következtében, hogy vár- vagy hídjavitást vállaltak, felmentettek lettek az adófizetési kötelezettség alól.

1598-ban Bornemisza György volt a földesura s ekkor csak két adóköteles háza volt. 1770-ben Prónay Gábor özvegye, Prónay Pál, Kórody Pál és Telek Antal voltak az urai. A Telek család tagja, György 1717-ben III. Károly királytól kapott címeres nemes levelet. Címere a pajzs kék udvarában zöld téren balra fordult, hátulsó lábain fennálló, kettos farkú oroszlán, elso jobb lábával három nyilat tartva. A vért fölötti sisak koronájából két kiterjesztett fekete sas-szárny között vörös ruhás, prémkalpagos magyar vitéz emelkedik ki, derekán zöld övvel, kalpagán kócsagtollal, szintén jobbra fordulva, jobb kezével kivont kardot tartva. A címert díszítő foszladék jobbról ezüstvörös, balról aranykék.

Nógrád megyében Telek Tamást találjuk 1755-ben a nemesek sorában áll. Valószínűleg az o ennek fia, bizonyosan vérrokona volt Telek Antal, kinek Ajtich Horváth Annától gyermekei: Teréz Fejérváry Lászlóné, és Anna Háan Imréné.

A tót-prónai és blatniczai, báró és nemes Prónay család Turócz vármegye legrégebb törzsökös családjai közé tartozik. Elso tudható törzse Comes Rechk volt, a ki IV. Béla király korában élt, és a család kezein lévo okmányok szerint 1279-ben csere-adomány útján kapta Tót-Prónát.

Mária Terézia, szabályozni kívánta az uralkodó, a földbirtokosok és a jobbágyság viszonyát, s ennek első lépéseként egy hét pontból álló országos felmérést rendelt el. A szlovák nyelven készült felmérés szerint A falunak (Kis Ecseth) négy birtokosa volt. Prónay Gábornéhoz 11, Kóródy Pálhoz 8, özvegy Telek Antalnéhoz 8 és Prónay Pálhoz 7 jobbágycsalád tartozott. A földesurak és a jobbágyság viszonyát szabályozó urbáriumok, vagy szerződésük nincs. Vác és Gyarmat közel van, ha valamelyük van, ott eladhatják. A falu határa hegyes, így a zápor gyakorta lehordja a földet a szőlőkről és a szántókról és elborítja a réteket. Miután nincs a robot szabályozva, annyit kell dolgozniuk, amennyit a földesúr parancsol. Mindezen felül Prónaynének jár minden házhelytől 4 Ft készpénz, 1 tyúk, 14 tojás és 1 icce vaj, Prónay Pálnak 2 Ft, 1 icce vaj és tojás, Kóródynak 1 tyúk és 20 tojás, Telekynének pedig 1 tyúk. Kilenced nincs, hetedet adnak. Az adatszolgáltatás aláírói Ordasszky Pál bíró, Bíró Jakab törvénybíró, Pintér Janos és Hapa Jano esküdtek voltak.

Az 1700-as évek végéről, a II. József által elrendelt országleírásból és a népszámlálás adataiból juthatunk újabb információkhoz a falu (Kis Etsed) történetéről. E szerint a településen 72 ház volt található, melyben 87 család élt. A falu összlakossága 420 fő, melyből 215 a nő száma. Van egy kerítés nélküli temploma. Patakja csak esős időben folyik, ám ennek vize csak az állatok itatására alkalmas. Egy kis, nagyon gyér erdeje van, mely kemény fákból áll. A rétek egyes helyeken nedvesek. Rendes országút halad át a településen, amely száraz időben nehéz fuvarokhoz is megfelel.

1826-ban báró Prónay Sándor, Prónay Miklós és János, Haan Imre és mások, később a Vághelyi és a Horváth családok voltak a falu birtokosai.

A Haan család tagjai 1694. évi augusztus 20-án nyertek címeres nemeslevelet, melyet Bars vármegyében hirdettek ki. József utódai közül Ferenc 1755-ben Hontban foszolgabíró, József

Nógrád vármegye számvevoje. Az utóbbinak fia Imre, ennek fia Imre (1828–32) Nógrád vármegye foszolgabírája. A család a XIX. század első felében Karancskeszi és Kisecset helységekben bírt földesúri joggal.

Az ajtich Horváth család eredetét valószínűleg szintén Horvátországban kell keresnünk. A család osi fészke Horvátországban Bozotha; Zágráb megyében található. Nógrád vármegyében az Ajtich Horváth család a XVII. század végén tűnik fel. A Kilian család előde Thurzó Ferenc szerződése mellett 1571-ben a bicsei várat építette, és e mű felállítása után Kilian az építő-mester nevezett Thurzó Ferenc nyitrai püspök és a bicsei várnak ura által Hricsón egy curiával jutalmaztatott, és utóbb a Thurzó-k közbenjárására nemességet is nyert. 1647-ben Kilián János, György és Mihály Trencsény megyében kihirdették nemességüket.

A párdányi gróf Buttler családja a XVII. század végén szakadt hazánkba. Báró Buttler az egri vár parancsnoka volt. A magyar honfúvitást csak gróf Buttler János nyerte el az 1715. évi országgyűlésen. A családot, mely a XIX. század végén szerepelt kisecseti birtokosként, Mikszáth Kálmán is megörökítette a Különös házasság címu regényében.

A település a török hódoltság utáni 1715. évi összeírásban nem szerepel. Lakói a megpróbáltatásokkal teli idoszakban elpusztultak, vagy elmenekültek. A veszedelem elmúltával szlovák anyanyelvu telepések népesítették be újra.

Az oktatás kisecseti történetéből 1772-ből ismerjük az első adatot. Ekkor a Selmecebányáról

érkező Ondrej András tanította a nebulókat az olvasás és az írás tudományára. A római katolikus iskolába járó tanulók létszáma 16 volt. A tanító jövedelme seminatúraként 3 pozsonyi méro, 2 szekér széna, házaspároktól 1 pozsonyi méro búza és 25 dénár, tanulóktól 1 Ft évente.

Az 1820-ban megjelent Mocsáry-féle megyemonográfia ezt írja a faluról: „Kis Ecset. Magyarosodni kezdő tót falu. Határja nem nagy; a' hegyek' oldalain lévő földjei javítást kívánnak; rétje kevés van, szölleje elegendő, 's jó bort terem.”

Az 1828. évi országos összeírás elsősorban a gazdálkodás adataira vonatkozóan tartalmaz érdekességeket. A falu (Kis Etset) lélekszáma ekkor 325 fő. Szántóföldje 143 pozsonyi méro, rétje 32,5 kaszás, szölleje 203 kapás (50,75 pozsonyi méro). A szántón elsősorban rozsot és zabot termesztettek, a termés másfélszerese az elvetett magynak. A falu állatállománya: 14 ökör, 8 tehén, 13 ló és 8 sertés. Az adatokat Sztrihó József jegyző, Balás Imre bíró, Magyar György esküdt, Rózsa György, Nekitzki Mátyás és Kovács János jobbágyok, valamint Moravtsik Péter és Medik István zselleiek írták alá.

Az 1848/49-es szabadságharc során a honvédseregbe háromszor is toboroztak a falvakban. 1848. augusztusában és októberében, valamint 1849. júniusának elején. A világsi fegyverletétel után üldöztetés, bujdosás várt a volt honvédekre. 1849. októberében megjelent ugyanis a császári hadsereg foparancsnokságának rendelete, mely szerint " a felkelő seregben szolgált minden egyén elállítandó és a hadsereg állományába osztályozás nélkül besorolandó". A csendesség és a katonaság valóságos hajtóvadászatot rendezett megye szerte a parancsmegtagadók ellen. 1850-ben ennek keretében összeírták a volt honvédeket. Innen ismerjük név szerint az egyetlen volt kisecseti honvédot. Roza Imre az összeíráskor húsz éves fiatalember volt. Magas testalkatú, római katolikus vallású jobbágylegény, aki Debercsényben szolgált egy uradalomban. A szabadságharc bukása után megjelent a sorozáson, de végelbocsátó levelet kapott. Az ok, hogy egyedül ő vonult be Kisecsetről a seregbe az, hogy az 1848. szeptember 21-én Balassagyarmaton megtartott teljes hatalmi választmányi ülés

jegyzéke szerint a Kékkői járáshoz tartozó település lélekszáma mindössze 81 fő volt. Nem tudhatjuk, hogy mi okozta a tévedést, hiszen az ismert összeírási adatok szerint mind korábban, mind pedig a szabadságharcot követően lényegesen több volt a lakosság száma. 1785-ben 420, 1840-ben 307, 1870-ben 231 fő.

Pacséri Károly 1900-ban könyvet jelentetett meg Nógrád vármegye népoktatásának történetéről. Kis-Ecsetről az alábbiakat olvashatjuk: „A község lakosai néhány év előtt még tót anyanyelvűek voltak, ma azonban már teljesen megmagyarosodtak.” A lakosok száma 206, mind római katolikus. A tankötelesek száma 35, ezek közül mindennapi tanköteles 26, ismétlő 9. Vallásra nézve 31 katolikus, 9 ágostai evangélikus és 1 izraelita. A tankötelesek közül 23 jár iskolába. A községben római katolikus iskola működik egy tanteremmel és egy tanítóval. Az épület nem felel meg a törvény kívánalmainak. Az iskolában a tanító csekély javadalmazása miatt évek hosszú során át képesítetlen egyéneket tanítottak. Az államsegély révén vált lehetővé képesített tanító alkalmazása. Az iskola okleveles tanítója Zalka Zsigmond, az országos tanító nyugdíjintézet tagja. Tannyelve 50 éve magyar, felszerelése hiányos. Mindennapi tanulóinak tíz évi átlagos száma 20, az ismétlőké 10.

1911-ben a Borovszky monográfia szerint báró Buttler Ervinnek és Kilián Herminnek volt itt nagyobb birtoka. Az említett forrás ezt írja a településről: „A nógrádi járásban, a Cserhát alatt fekszik. Magyar kisközség, 49 házzal és 233 róm. kath. vallású lakossal. Postája Kétföld, távirója és vasúti állomása Becske.”

Az 1934-ben megjelent Ladányi-féle monográfia az alábbi nevezetes személyiségeket sorolja fel:

ifj. Kilián Ottó földbirtokos, okleveles vegyészmérnök. Gyönkön 1901-ben született, a Ludovika Akadémián tett érettségét, katonai pályára készült, de a kommun után a megyetemen vegyészmérnöki oklevelet szerzett 1925-ben. 1926-ban került Kisecsetre, s itt átvette Kilián Hermin birtokának vezetését.

Kozma Lajosné született Hecskó Gizella okleveles tanítóno, merényi születésű, a középiskolát Bonyhádon, a tanítóképzőt Cinkotán végezte. Simontornyán kezdte meg pedagógiai működését, 1929 óta tanít Kisecseten, 1930-ban ment férjhez Kozma Lajos tisztviselőhöz. Zachár János községi bíró, gazdálkodó. Kisecseten, 1880-ban született, elobb atyja mellett gazdálkodott, 35 év óta önálló gazda. 2 év óta a község bírója. Az orosz, és olasz fronton harcolt, háromszor megsebesült. Bronz vitézségi érme, és Károly csapatkereszt kitüntetése van, Neje, Szilfai Mária.

A római katolikus templom

A barokk stílusú templomot 1754-ben kezdték el építeni, míg a végleges befejezése a diadalív évszáma szerint 1773-ban történt. Ekkor Magyarnándor filiája volt, ma Szentéhez tartozik. Az épület egyhajós, torony nélküli, dél-kelet - észak-nyugat tájolású. Fohomlokzatát koronázó párkány, a falsarkokon lizénák tagolják. A bejárat egyenes záródású, keskenyebb szentélye megtört kosárvíval zárul. Nyeregtetos, fohomlokzata magas, háromszögu oromfallyal készült. A hajót síkmennyezet, a szentélyt fiókos kolostorboltozat fedi. Fakarzatát két pillér tartja.

A templom védoszentje Szent Imre, Szent Istvánnak, a magyarok első királyának és feleségének, Boldog Gizellának a gyermeke volt. Imre herceg élete folyását nem könnyű

követni, mivel legnagyobbbrészt a krónikák és legendák gyér adataira vagyunk utalva, a legenda pedig a „liliomos herceg” alakját még jobban kiszínezte, mint Istvánét. Szüzessége miatt századokon át valami noies, finom, nem e világból való alaknak rajzolták. Pedig Szent Imre kétségtelenül eroteljes, férfias jelenség volt. A trónörökös nevelésére rendkívül nagy gondot fordítottak. Gyökeres változás állott be Imre herceg nevelésében 1015-ben, amikor Gellért bencés szerzetes Velencéből jövet Pannóniába érkezett. István reá bízta gyermeke nevelését. Tizenöt éves korától atyja vette maga mellé, huszonhárom éves korában befejezettnek látta nevelését. Imrérol, mint jövendo uralkodótól elvárták, hogy rangjának megfelelo házasságot kössön, s biztosítsa a dinasztia fennmaradását utódaiban. István 1031-ben, hatalmának és tekintélyének tetopontján Székesfehérvárott koronázásra készült. Egyetlen életben maradt fiát akarta megkoronáztatni. Valószínűleg erre az alkalomra készült Gizella királyné keze munkájával és irányítása alatt az a miseruha, amelyet késobb átalakítva koronázási palástnak használtak 900 esztendon keresztül: az egész királyi család képe rá van hímezve. Ebben az ünnepélyes hangulatban jött a szomorú hír: Imre herceget vadászat közben egy földühödött vadkan halálra sebezte, és sebeibe 1031. szeptember 2-án belehalt. Azóta példaképe a magyarságnak, elsosorban a magyar ifjúságnak.

A templom tengelyében épült klasszicista harangláb, négyzetes alapú egyemeletes építmény, fent négy félkörös nyílás, többszörösen tagolt ereszpárkány. Az eredeti hagyma alakú zsindeyes sisakját, cserepezett sátortetore cserélték. A templom és a harangláb között látható, sziklát utánzó talpazaton álló késo barokk kokereszt lábánál kobol faragott Fájdalmas Szuz és a korpusz is vidékies munka. A talpazaton bevéselt évszám szerint 1795-ben emelték.

Forrás: Börzsönyi Helikon I.évf 9. szám 2006. szeptember